

La projecció ciutadana del Centre Excursionista de Lleida: la conservació de l'Hospital de Santa Maria

Protegir els monuments era una forma de valorar la història de Catalunya. En aquest sentit, l'Associació Excursionista Ilerdanesa, amb el seu president Josep Pleyan de Porta al capdavant, havia emprès un seguit d'actuacions per a protegir el patrimoni monumental ("L'excursionisme a Lleida durant el segle XIX"). Poc després, el CEL reprengué aquesta preocupació, fonamental entre els excursionistes. Entre les activitats del CEL en aquesta línia, és significativa la campanya iniciada en favor de la conservació de l'Hospital de Santa Maria.

Es pretenia enderrocar l'edifici i ampliar-lo per tal de reformat els diversos hospitals existents a la ciutat, hi havia almenys set hospitals. Els més anomenats: Capellans, Sant Esperit, Leprosos i Pelegrins.

Efectivament, a causa de l'increment de la població i dels avenços de la ciència mèdica, es plantejà la necessitat d'un hospital provincial amb més capacitat. La idea per si mateixa era encisadora, però la solució proposada per atendre les despeses de la nova construcció no era altra que l'enderrocament de l'antiga. L'objectiu era obrir una plaça que destaqués la Catedral Nova i, amb el benefici dels solars restants finançaven bona part del nou Hospital. Però el moviment dins la ciutat per evitar la venda d'aquell edifici ja s'havia iniciat des del moment que la Diputació comença a remoure el tema.

Amb una postura de total disconformitat, el CEL inicià una campanya per aconseguir salvar l'antic hospital. Calia aportar una alternativa perquè el nou equipament hospitalari per a la ciutat fos compatible amb l'ennobliment de l'edifici.

El CEL, que mantenia aleshores bones relacions arreu de Catalunya, va demanar a l'arquitecte Jeroni Martorell una valoració imparcial de l'hospital. Aquest seguit d'esforços d'Arderiu es veieren compensats en l'estudi de Jeroni Martorell en el qual descrivia detalladament elements històrics, arquitectònics i decoratius de l'edifici.

"Diuen los senyors diputats que no tenen diners per a fer l'Hospital nou si no es derribat lo vell, que lo que jo crech que no tenen es bona voluntat de fer-ho. T'adverteixo que'l derribo del Hospital es un negoci ruinós per la Diputació, com tu veuràs. Jo he fet valorar les quatre parets del Hospital vell, és a dir lo quadro de la edificació primitiva" (Arxiu Arderiu-Gras).

La conclusió és que el valor del solar és menor al calculat per la Diputació. El fet és que el capital per a la construcció de nous edificis podia recaptar-se de formes diverses, però una edificació de l'època medieval era insubstituïble.

Aquest era l'argument dels membres del CEL, emparats per l'informe de Martorell. Aquest proposà deixar tres façanes visibles: la ja existent amb l'accés per la porta principal; la de ponent, que corresponia a la Via Nova (avui Vila de Foix), solar ocupat per l'hospital militar; i la de migdia, amb l'enderroc de les cases existents en la part posterior, per formar una zona enjardinada que donés al carrer Blondel. D'aquesta manera l'edifici es dignificaria i, a més, seria possible obtenir un cert marge de benefici econòmic amb els terrenys sobrers. L'alternativa de Martorell era captivadora, i ressaltava les gracioses torres dels costats de la catedral nova. De manera que Jeroni Martorell havia aportat una solució conjunta de venda de terrenys i conservació de l'edifici, que es corresponia amb la postura del CEL.

La solució bàsica era, en tot cas, la conservació de l'edifici gòtic, però destinant-lo a propòsits més adients amb el seu cèntric emplaçament: escoles, arxius, biblioteca, museu... L'octubre de l'any 1915, la Diputació de Lleida s'adreçava a la Mancomunitat per comunicar-li que, a causa de l'agitació que havia produït el possible enderroc de l'hospital, aquella corporació n'havia decidit la conservació. Afegia l'escrit que es trobava mancada de recursos econòmics, per la qual cosa proposava a la Mancomunitat l'adquisició de l'edifici com a seu de les futures dependències a Lleida. La Mancomunitat acceptà la proposta i el 28 d'octubre d'aquell any n'autoritzà la compra.

El CEL se sentí orgullós d'haver aconseguit tan alta prova d'amor a l'art i a Lleida.

La compra es féu efectiva l'any 1922 i la construcció del nou hospital començà l'any següent. Amb la dissolució de la Mancomunitat el 1923, el projecte d'instal·lar-hi les seves dependències es va haver de posposar. La propietat revertia de nou a la Diputació de Lleida. L'any 1928, acabat ja el nou hospital provincial, l'edifici gòtic restà definitivament buit. Calia buscar-li la utilitat. Però l'any 1929, la Diputació va fer pública la intenció de vendre l'edifici que ocupava i mudar-se a l'antic hospital. La ciutat esclatà de nou i la mobilització obligà a aturar el trasllat.

L'espai era cobejat, però no es féu malbé. Finalment, després de la guerra civil, amb la creació de l'Institut d'Estudis Ilerdencs, l'antic Hospital assolí la seva desitjada funció. L'edifici es reformà i, poc a poc, la urbanització al voltant de l'edifici s'anà fent efectiva. L'aïllament proposat per Martorell l'any 1915 s'aconsegueix finalment en els anys seixanta.

Centre Excursionista de Lleida

Comerç, 25 de Lleida (de dilluns a divendres, de les 19'30h. a les 22h.)

Telèfon: 973-242329 - cel@cel.cat

www.cel.cat

